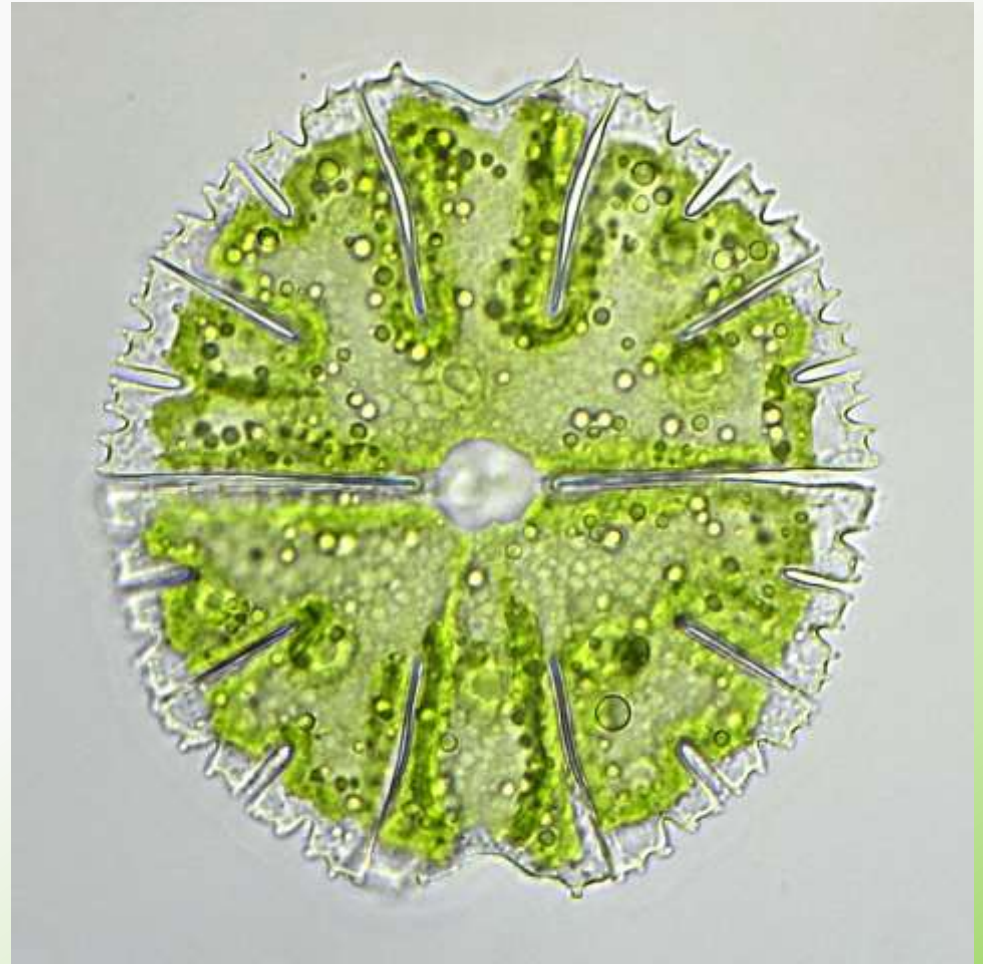

Sieralgen: microscopische sieraden

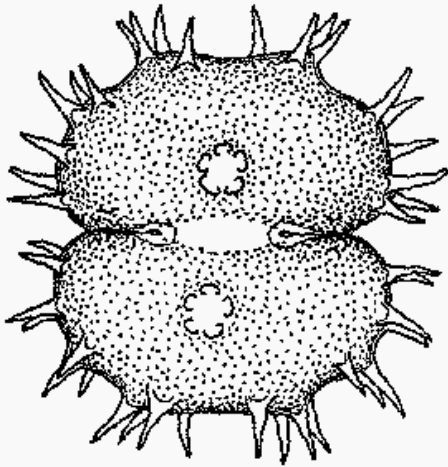
WFD-dag zaterdag 18 februari 2023

Marien van Westen
mvanwesten@home.nl

Inhoud

- **Wat zijn sieraalgen?**
- **Waarom onderzoek?**
- **Resultaten van mijn onderzoek in Drenthe**

Wat zijn sieralgen?

- **Zoetwateralgen**

- behoren tot de groene algen (*Chlorophytae*).
- familie van de draadalgen (*Spyrogyra, Zygnema*)
Op grond van moleculair onderzoek worden ze volgens de nieuwste inzichten bij de kranswieren (*Charophyta*) ingedeeld.

- **Microscopisch klein**

- meestal tussen 10 en 300 μm (0,01-0,3 mm)
- zonder wortel, stengel, bladeren en bloemen

- **Eencellig**

- grootste cellen uit het plantenrijk, soms wel 1 mm groot

- **Symmetrisch opgebouwd**

- daardoor zeer opvallend

- **Verdeeld in twee semi-cellen**

- vaak met een duidelijke insnoering (isthmus)

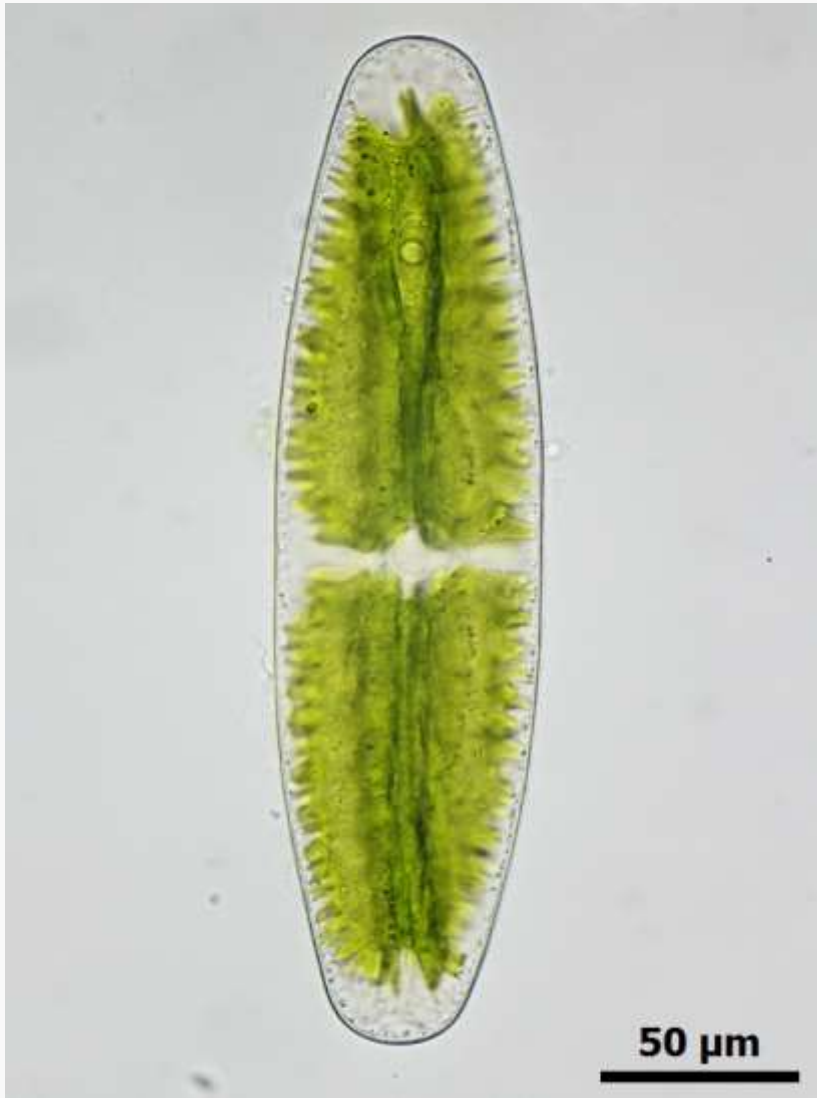
- **Milieu**

- zwak gebufferd, zwak zuur, matig voedselrijk water
- vennen, poelen, regenplassen

Sieralgen worden in het Engels ook wel **desmids** genoemd.

Soms heel eenvoudig (groot en klein)

Netrium digitus

Spirotaenia condensata

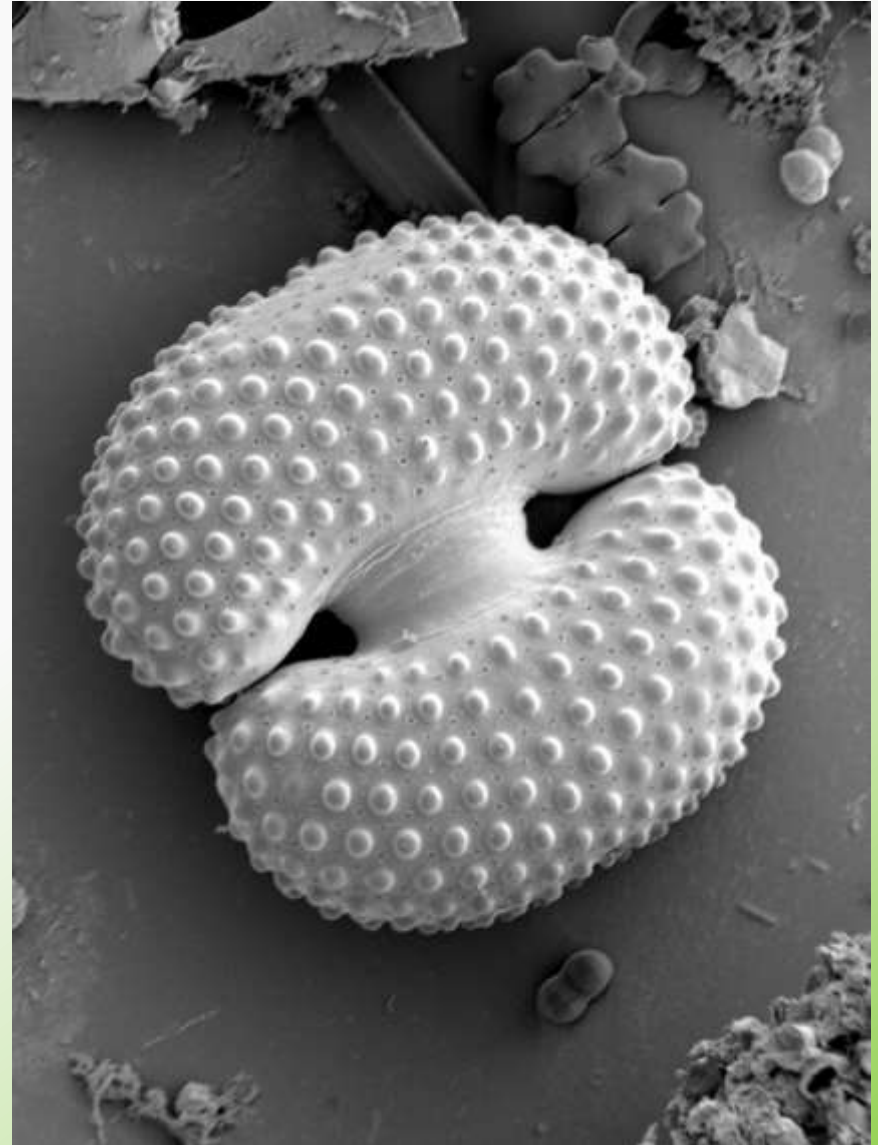
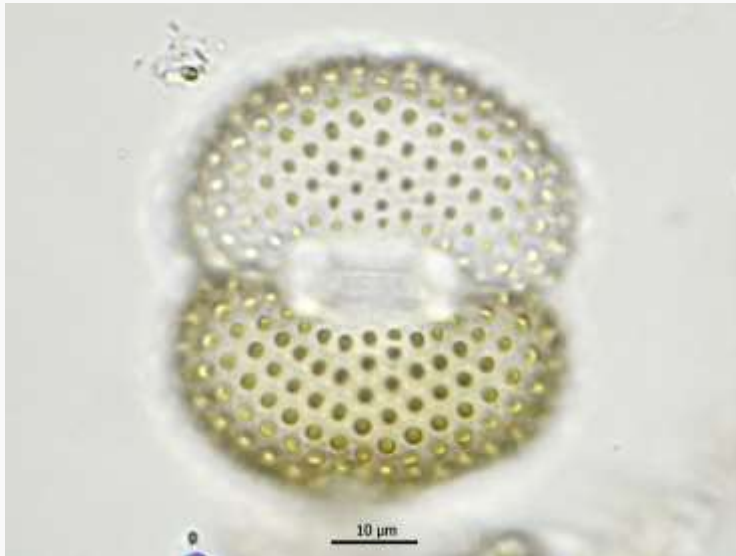

Cylindrocystis brebissonii

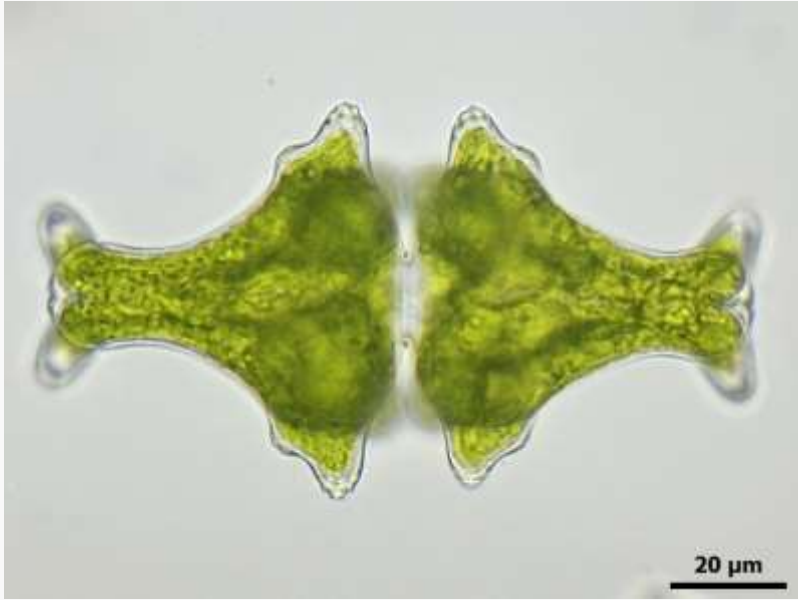

Mesotaenium macrococcum

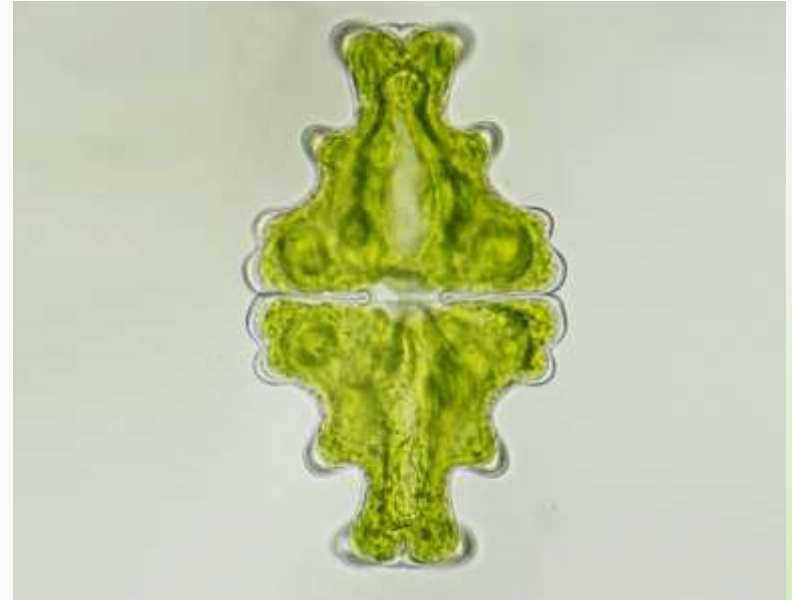
Cosmarium reniforme

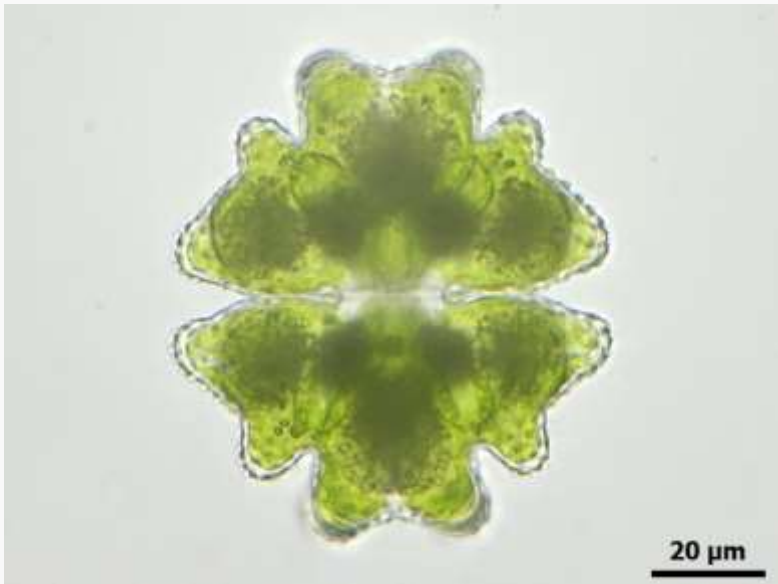
Euastrum

Euastrum insigne

Euastrum humerosum

Euastrum verrucosum

Euastrum verrucosum (lege cel)

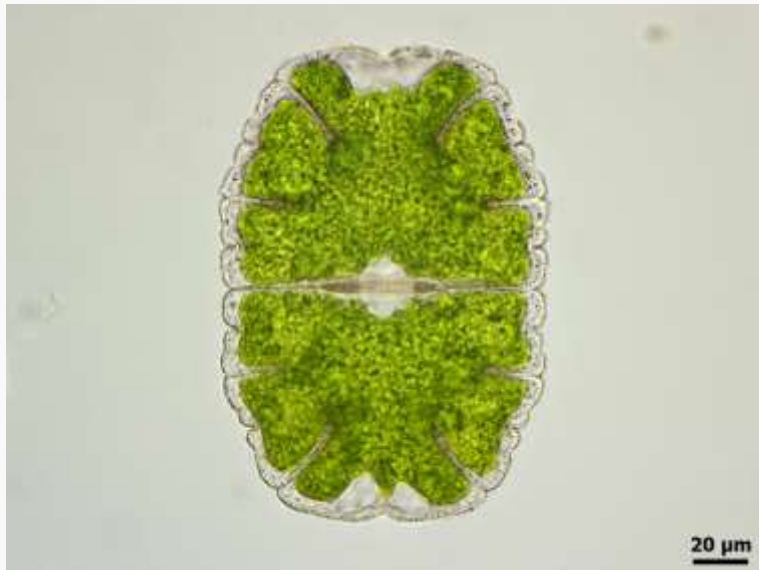
Micrasterias (Ridderkruisen)

Micrasterias crux-melitensis

Micrasterias rotata

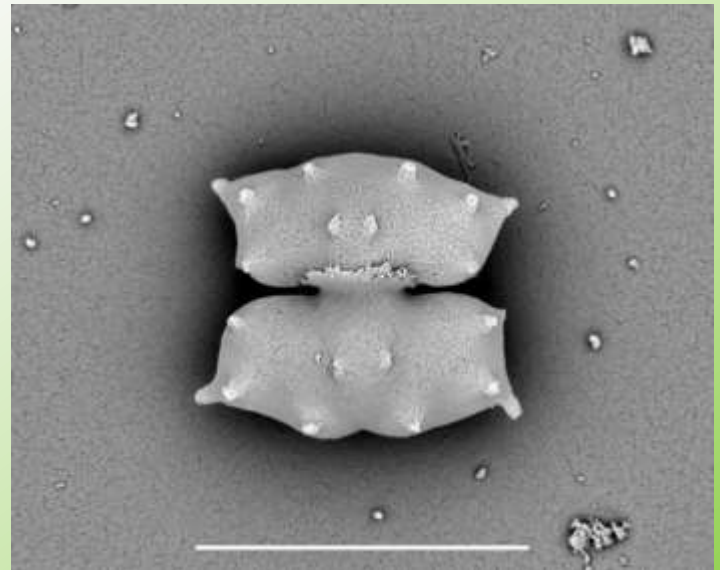
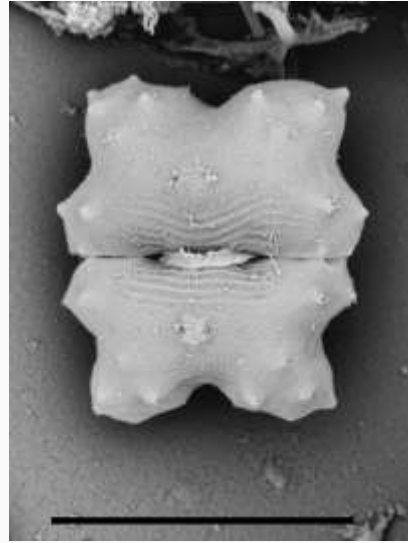
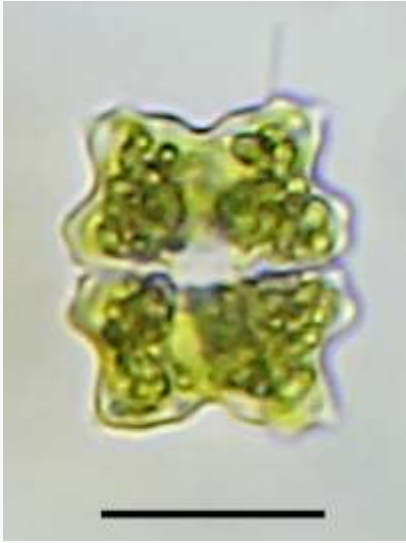

Micrasterias jeneri

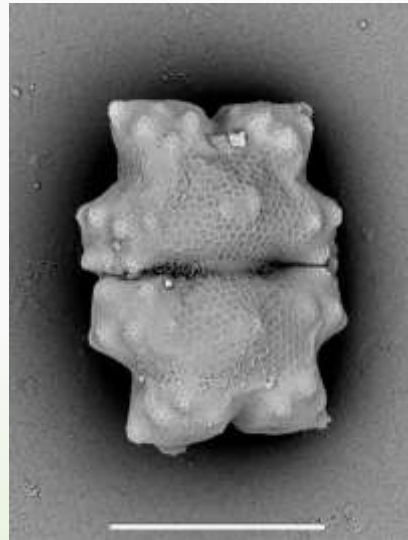
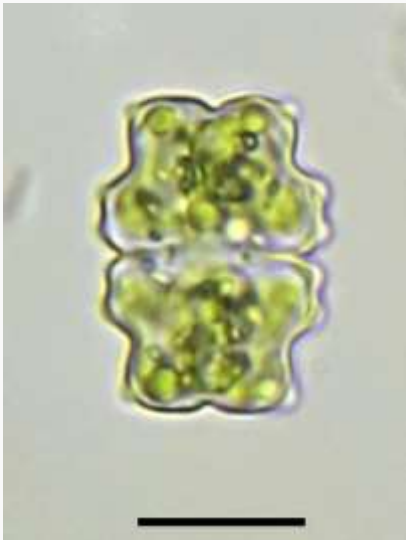

Micrasterias papillifera

gebruik van SEM

Euastrum gayanum

Euastrum subalpinum

maatstreep = 10 μ m

Cosmarium dilatatum

Voortplanting

Celdeling

Cosmarium fontigenum

Euastrum elegans

Cosmarium laeve

Cosmarium decedens

Conjugatie

(geslachtelijke voortplanting)

Cylandrocystis brebissonii (beginnende conjugatie)

Cylandrocystis brebissonii

Cylandrocystis jeneri

rijpe zygosporen

Zygosporen

Bambusina borrieri

Haplotaenium minutum

Closterium kuetzingii

Staurodesmus dejectus

Waarom onderzoek aan sieralgen?

- Sieralgen vaak in (matig) voedselarm milieu
- Kenmerkend voor goede waterkwaliteit
- Meer kennis vergaren over sieralgen en milieu

Peter Coesel:

Natuurwaarde (getal 0-10) van een ven of poel wordt bepaald door:

1. Totaal aantal soorten sieralgen
2. Zeldzaamheid
3. Signaalwaarde (kenmerkend voor een bepaald milieu)

Onderzoek begonnen in 2007

In het veld:

Monster nemen

Meten van GPS-coördinaten met telefoon

pH en EGV meten HANNA 98129

In het lab:

Database: Drenthe

Locatienaam: Tichelhuusveld 2002 (1) land van Ziekhuispost
 Dag: 05 Maand: 05 Jaar: 2022
 Opmerking:
 X-coördinaat: 230.852
 Y-coördinaat: 999.833
 Zuurgraad: Neutraal-alkalisch
 Soort reanthe (knip, plankton): opgezogen staandig
 Biotop: 341 341 drinkputten, dobben en poelen

Database: Drenthe

Kopieer dit record Lijst met locaties

Zoek: **Closterium acutum var. acutum** **Hantz 1848**

Abundantie: 2 D/L/L/D L
 Afbeelding: F Zekerheid Zygozoen
 Opmerking:
 Info

Natuurwaarde Alternatieve Methode
 Aantal Tass: 29
 Divers: 14 - 01 28 - 1 2
 Zeldz: 9 - 16 21 - 1 3
 Sign: 1 - 53 31 - 1 3
Indicatiepunten: 1
Natuurwaarde: 8
 Negatief D, 0, 7, of an T

Sieralg	Abun.	D/L/L/D	Zyge	Aff.	Zeker	Opmerking	Info
1 Closterium acutum var. acutum	2	L	+	F			
2 Closterium costatum var. costatum	1	L					
3 Closterium danovae var. acutum	3	L		F		280x27	
4 Closterium danovae Zwartemeer	2	L		F		232x17	
5 Closterium incurvum	1	L					
6 Closterium intermedium	1	L					
7 Closterium intermedium var. fallax	1	L		F		142x8.4	
8 Closterium lunellae	2	L		F			
9 Closterium parvulum var. parvulum	1	L		F		134x35.2	
10 Cosmarium regnellii	1	L					

Gegevens opslaan in DDB

MICAM

Microscope and Camera
 Display + Canon 6000
 40X NA 0.95

Preview

Open and Save Image

Captured Images from Camera

Get Current Image Width or Capture Display Width
 Capture Fit to Window (F)
 Calibration / Measurement

Image:
 Measure:
 0.066x0.03 **gm/pool**

Set Image Width to pixels:
 Width in pixels = 980
 Original Size = 1600x1200
 Current Size = 980x600

Display + Canon 6000
 Objective:
 Camera:
 40X NA 0.95

Foto's maken met MICAM

Desmid DataBase I

DesmidDataBase Versie 2.0 Build 121116

Bestand Locatielijst Natuurwaarde Stippenkaart Hokgegevens Tabellen Maak fotomap Voorkeuren Help

Locatiernaam: Balloo Kampsheide ven NO-kant
Dag: 15 Maand: 08 Jaar: 2011
Opmerking: Sph. cuspidatum en vensikkelmos
X-coörd/Atlasblok: 237,775 Database: Drenthe
Y-coörd/kmhoknr: 557,493
Zuurgraad: Zuur
Soort monster (knijp, plankton): knijp mossen
Biotoop:
Locatie-eigenaar: HDL
Locatiecode:
pH: 3,8
Geleiding: 41
Water temperatuur:
Analist: MWW
Herbarium (code): 2011-48
Abundantiemaat: 1,2 of 3 (dood=0)

Zoek: Sieralg: Bambusina borrieri
Actinotaenium
Actinotaenium colpopella
Actinotaenium crassiusculum
Actinotaenium cruciferum
Actinotaenium cucurbita
Actinotaenium cucurbitinum
Actinotaenium curtum
Actinotaenium didymocarpum
Actinotaenium diploporum
Actinotaenium diploporum var. americanum
Abundantie: 1 Dood/Levend/Onbek. (D/L/O): L
Afbeelding: Zygosporie:
Zekerheid:
Opmerking:
Natuurwaarde: 20
Aantal Taxa: 20
Divers. (d - D): 19 -> 2
Zeldz. (r - R): 8 -> 2
Sign. (s - S): 14 -> 2
Rodelijstsoorten: 0
Natuurwaarde: 6
 Negeer D, 0, cf. en T

Sieralg	Abund.	D/L/O	Zygo	Afb.	Zeker	Opmerking
Bambusina borrieri	1	L				
Closterium directum	2	L				
Closterium navicula var. navicula	2	L				
Closterium pronum	2	L				
Closterium striolatum	2	L				
Cosmarium amoenum	1	L				1 ex.

Natuurwaarde

Zuurgraad %
Zuur: 84
Zwak zuur: 0
Neutraal: 5
Neutraal alkalisch: 0
Alkalisch: 0
Indifferent/Onbekend: 11

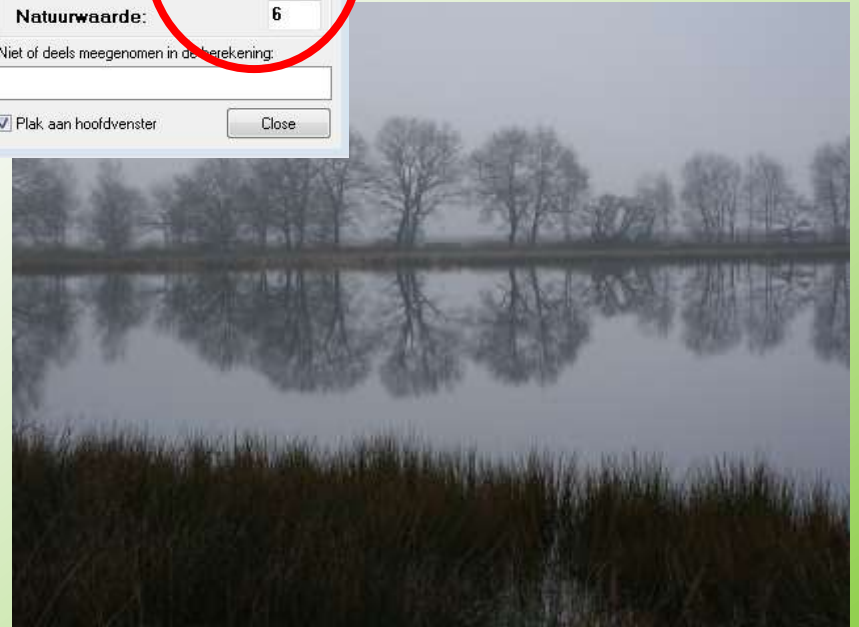
Trofiegrade %
Oligotroof: 58
Oligo-mesotroof: 26
Mesotroof: 5
MesoEutroof: 5
Eutroof: 0
Indifferent/Onbekend: 5

Natuurwaarde Milieu:
Diversiteit (d - D): 19 2
Zeldzaamheid (r - R): 8 2
Signaalwaarde (s - S): 14 2
Rodelijstsoorten: 0
Natuurwaarde: 6

Niet of deels meegenomen in de berekening:
 Plak aan hoofdvenster Close

Ven Kampsheide

- Zuur
- Voedselarm (ongebufferd?)

Desmid DataBase II

DesmidDataBase Versie 2.0 Build 121116

Bestand Locatielijst Natuurwaarde Stippenkaart Hokgegevens Tabellen Maak fotomap Voorkeuren Help

Locatiernaam: Meppel Berggierslanden plek 1
 Dag: 15 Maand: 09 Jaar: 2011
 Opmerking: veel kranwier
 X-coörd/Atlasblok: 207,842 Database: Drenthe
 Y-coörd/kmhoknr: 522,153
 Zuurgraad: Zwak zuur
 Soort monster (knijp, plankton): knijp kranwier en gras
 Biotoop:
 Locatie-eigenaar:
 Locatiecode:
 pH: 6,2
 Geleiding: 276
 Watertemperatuur:
 Analist: MvW
 Herbarium (code): 2011-77
 Abundantiemaat: 1,2 of 3 (dood=0)

Zoek:
 Sieralg: Closterium acerosum var. acerosum
 Voeg toe aan Zoeklijst
 Abundantie: 1 Dood/Levend/Onbek. (D/L/O): L
 Afbeelding: Zygosporie:
 Zekerheid:
 Opmerking:
 Actinotaenium
 Actinotaenium colpopelta
 Actinotaenium crassiusculum
 Actinotaenium cruciferum
 Actinotaenium cucurbita
 Actinotaenium cucurbitinum
 Actinotaenium curtum
 Actinotaenium didymocarpum
 Actinotaenium diplosporium
 Actinotaenium diplosporium var. americanum

Natuurwaarde
 Aantal Taxa: 68
 Divers. (d - D): 62 -> 3
 Zeldz. (r - R): 41 -> 3
 Sign. (s - S): 84 -> 4
 Rodelijstsoorten: 4
 Natuurwaarde: 10
 Negeer D, O, cf. en T

Sieralg	Abund.	D/L/O	Zygo	Afb.	Zeker	Opmerking
Closterium acerosum var. acerosum	1	L				
Closterium acutum var. variable	1	L				
Closterium dosterioides var. intermedium	1	L		+		
Closterium cynthia var. cynthia	1	L				
Closterium intermedium	1	L				
Closterium moniliferum	1	L				

Natuurwaarde

Zuurgraad	%
Zwak	27
Zwak zuur	29
Neutraal	5
Neutraal alkalisch	3
Alkalisch	0
Indifferent/Onbekend	34

Trofiegraad

Trofiegraad	%
Oligotroof	0
Oligo-mesotroof	18
Mesotroof	53
MesoEutroof	21
Eutroof	3
Indifferent/Onbekend	3

Natuurwaarde

Milieu: Zwak zuur

Diversiteit (d - D):	62	3
Zeldzaamheid (r - R):	41	3
Signaalwaarde (s - S):	84	4
Rodelijstsoorten:	4	
Natuurwaarde:	10	

Niet of deels meegenomen in de berekening.
 Deels: Cosmarium sp.
 Plak aan hoofdvenster Close

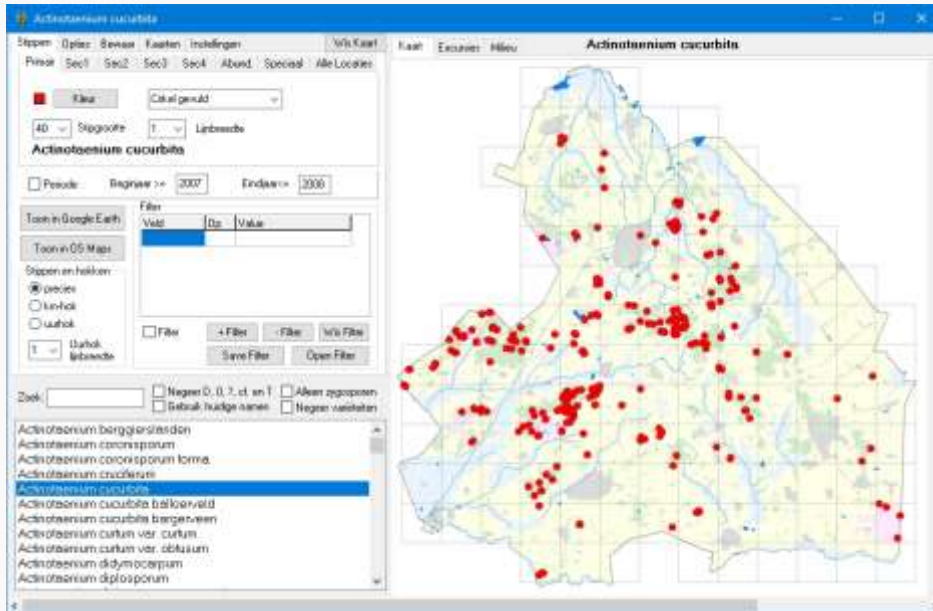

Meppel Berggierslanden

- Zwak-zuur tot neutraal
- Matig voedselrijk, (matig) gebufferd

Verspreidingskaartjes

Het scherm waar de verspreidingskaartjes getoond worden

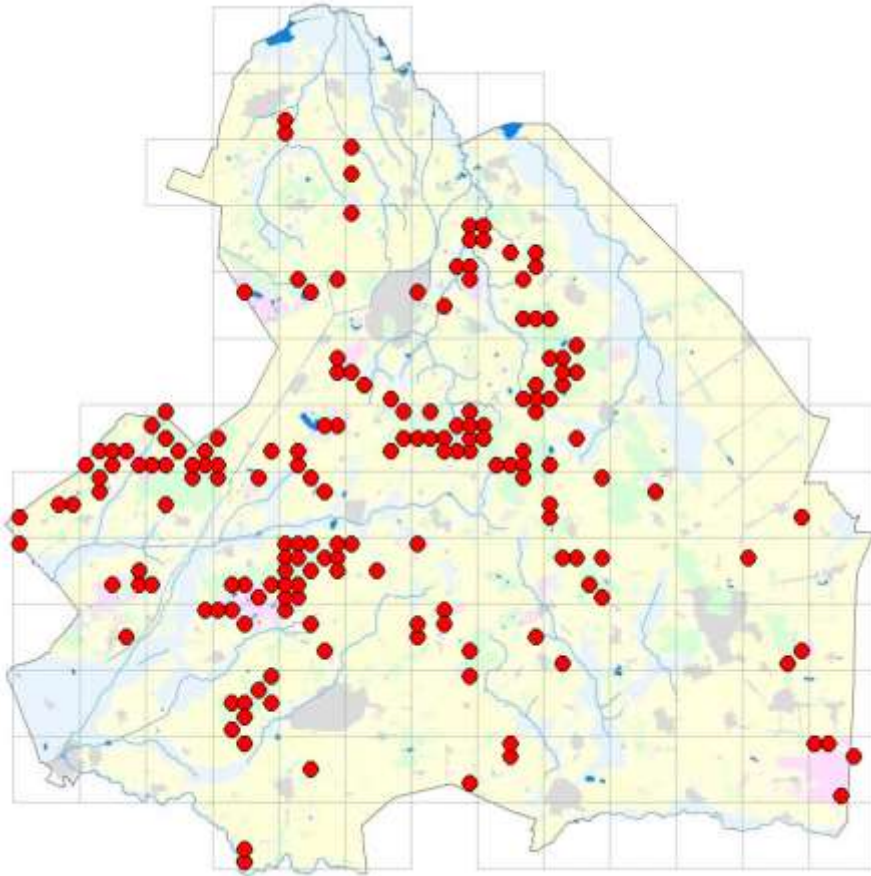

De verspreidingskaartje in Google Earth

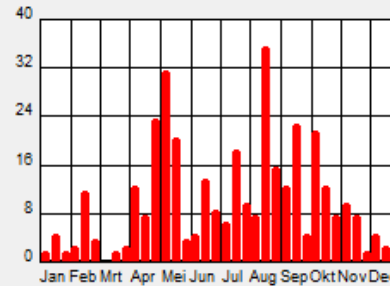
De verspreidingskaartje in OpenStreetMap

Actinotaenium cucurbita

Auteur: (Ralfs) Teiling 1954, Trofiegraad: oligo, Zuurgraad: acido, Levensvorm: benth-atm
 Totaal aantal meldingen: 343

Biotoop Meldingen: 342

Vroegste :6 Jan Laatste :31 Dec

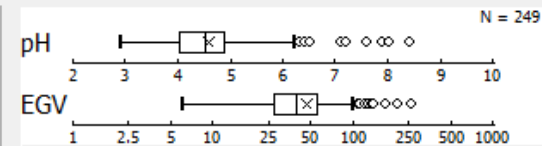
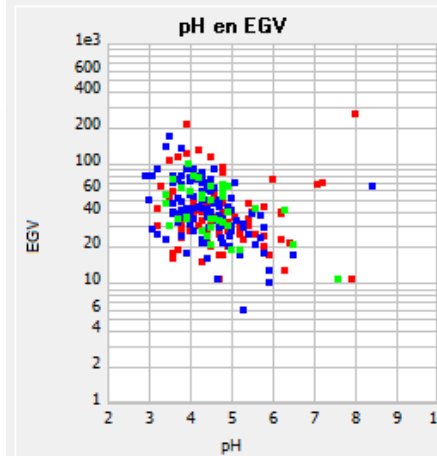
Code	Biotoop	N	%
351	vennen ("normaal" ven)	195	57,0
234	natte heide (grondwater 's zomers boven ma	41	12,0
346	ondiepe plassen aangelegd t.b.v. natuurontv	35	10,2
232	vochtige heide (grondwater 's winters tot bov	18	5,3
254	veenputten	17	5,0
341	drinkputten, dobben en poelen	10	2,9
354	overige plasies (niet nenraven)	0	1,2

122 uurhokken; 635 kilometerhokken

KF: 171 (27%) KFK: 6, Vrij algemeen

UF: 56 (46%) UFK: 7, Algemeen

pH + EGV Meldingen: 249

Na drie jaar

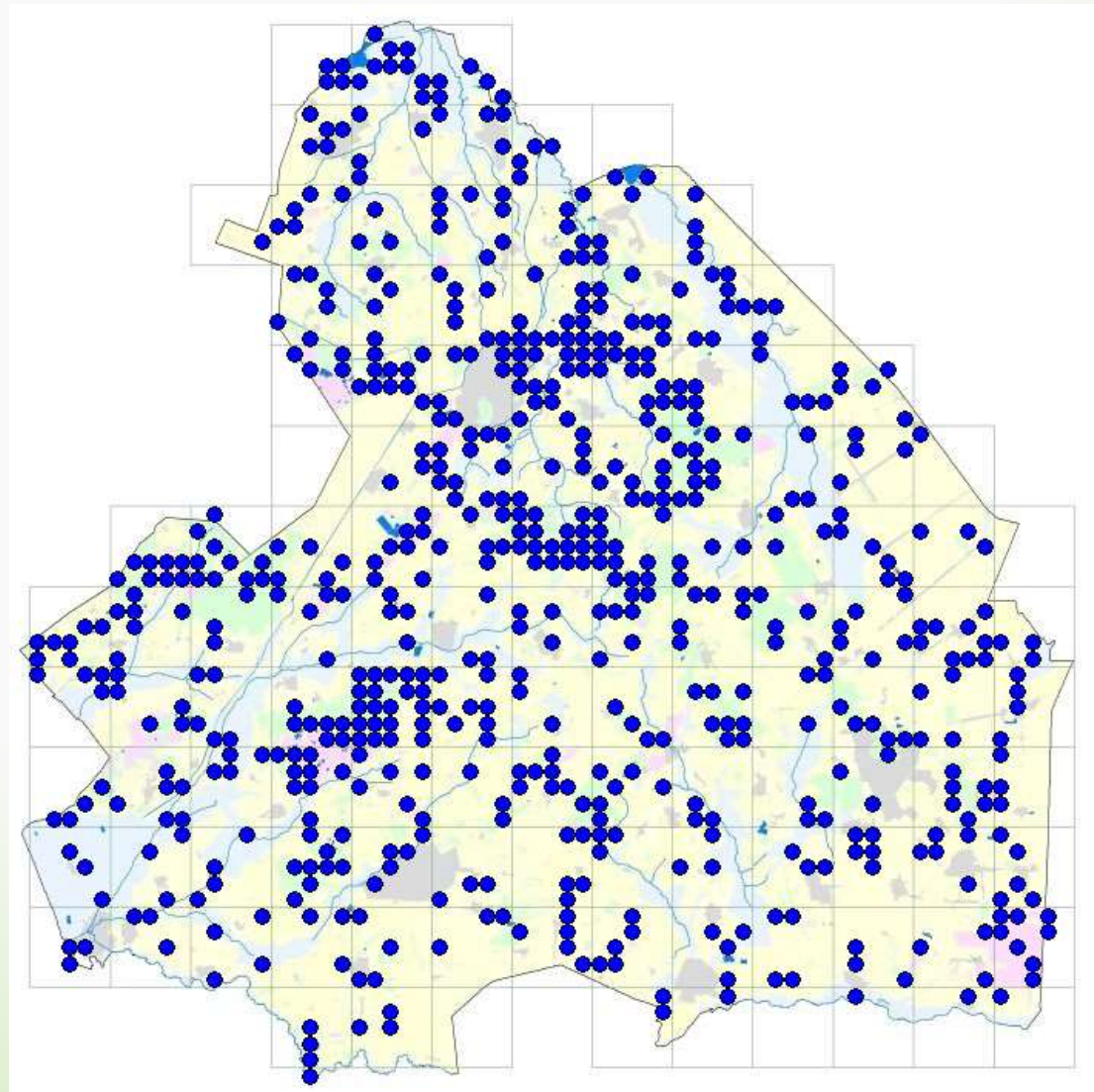
Is een verspreidingsatlas mogelijk?

Doelen

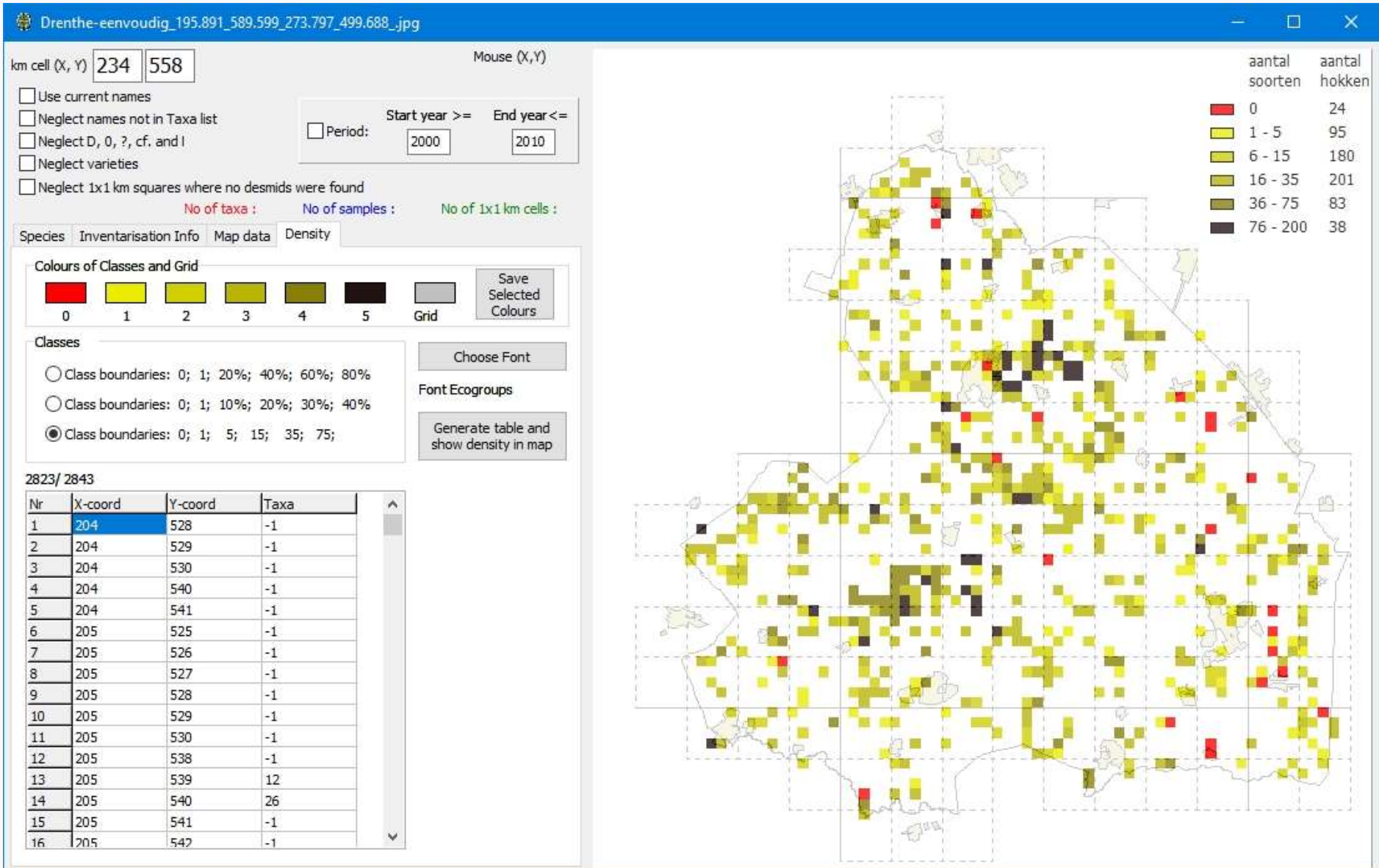
- Bemonster alle 123 uurhokken in Drenthe
- Per uurhok minimaal 3 km-hokken bemonsteren (12% van het totaal)
- Maak een verspreidingskaartje van elk gevonden taxon
- Geef aanvullende informatie over pH en geleiding

Resultaten van het onderzoek in Drenthe

- Meer dan 1700 monsters onderzocht
- Doel van 3 km-hokken per uurhok is bereikt
- 122 uurhokken en 635 km-hokken
- 20% van het totaal aantal km-hokken zijn bezocht
- Meer dan 360 soorten en 500 taxa (soorten en variëteiten) zijn gevonden

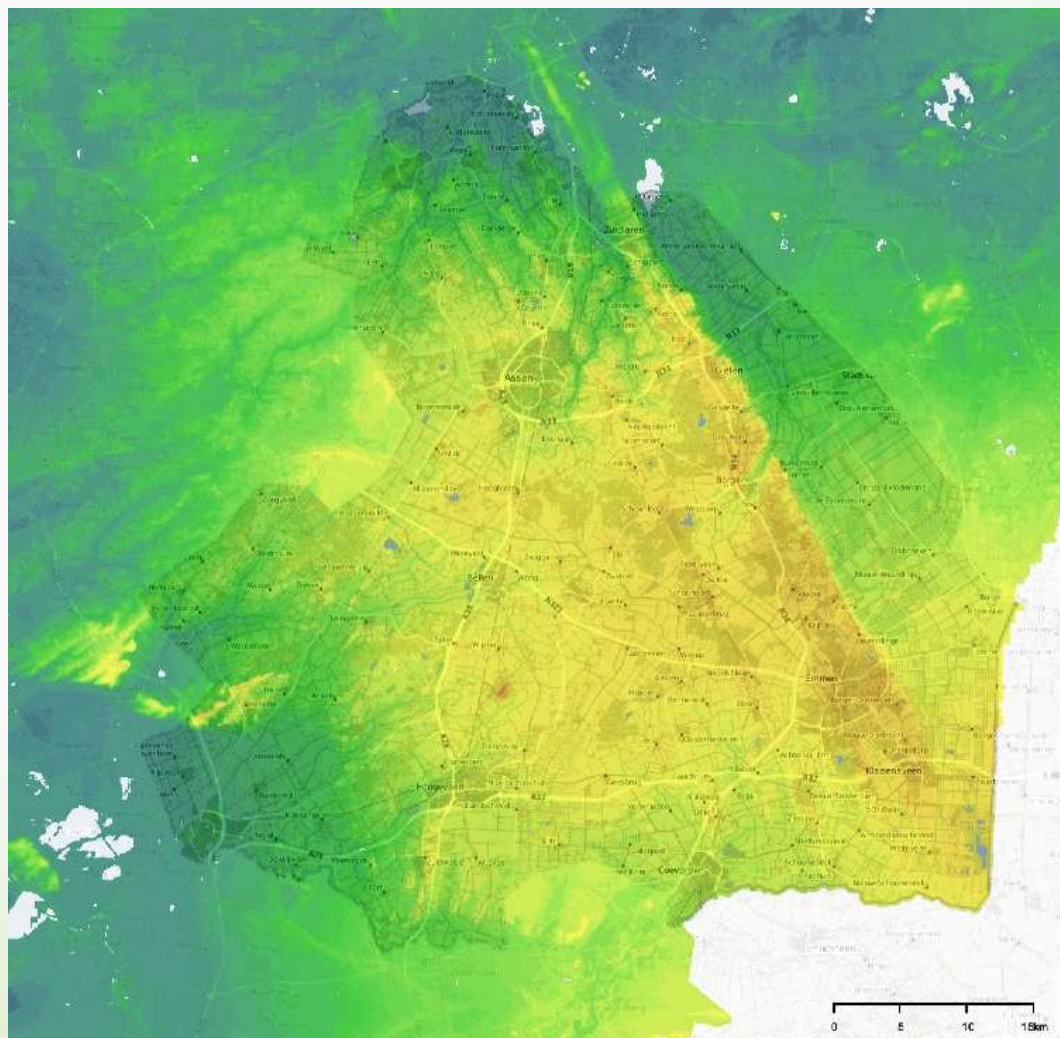
Dichtheid

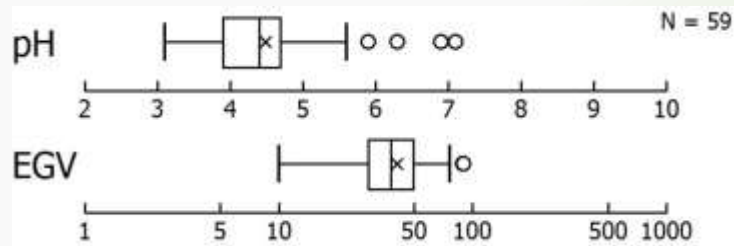
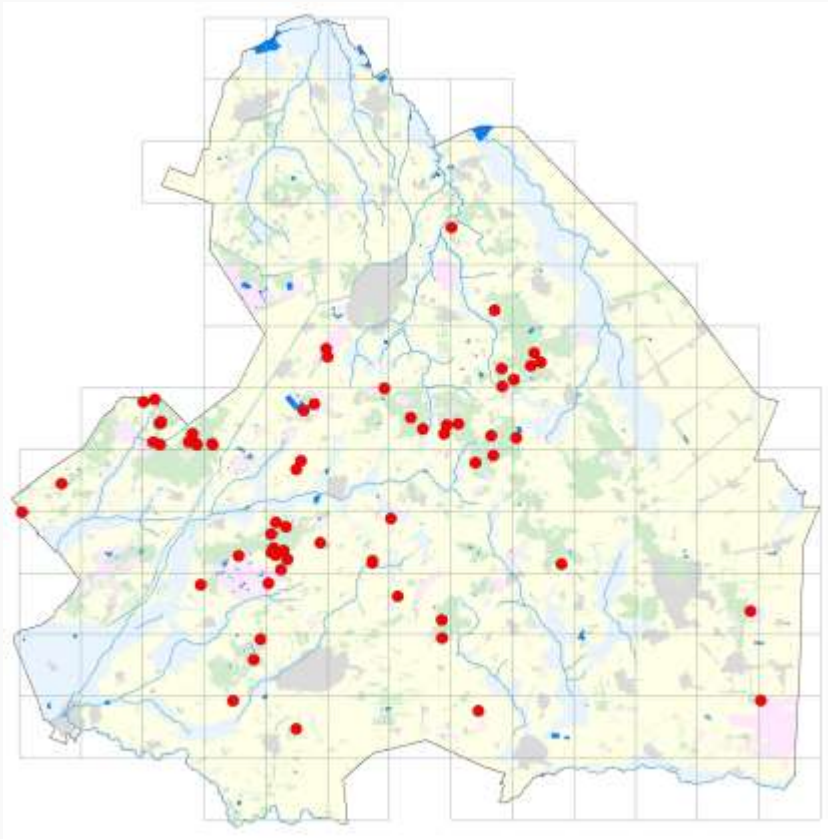
Geomorfologie van Drenthe

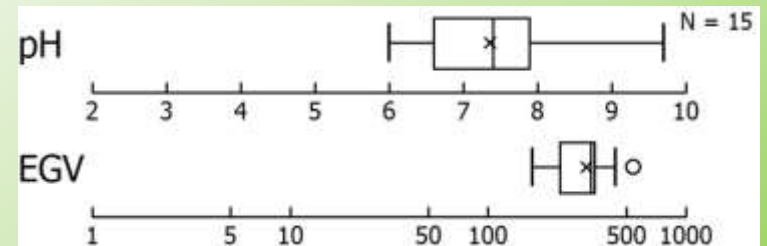
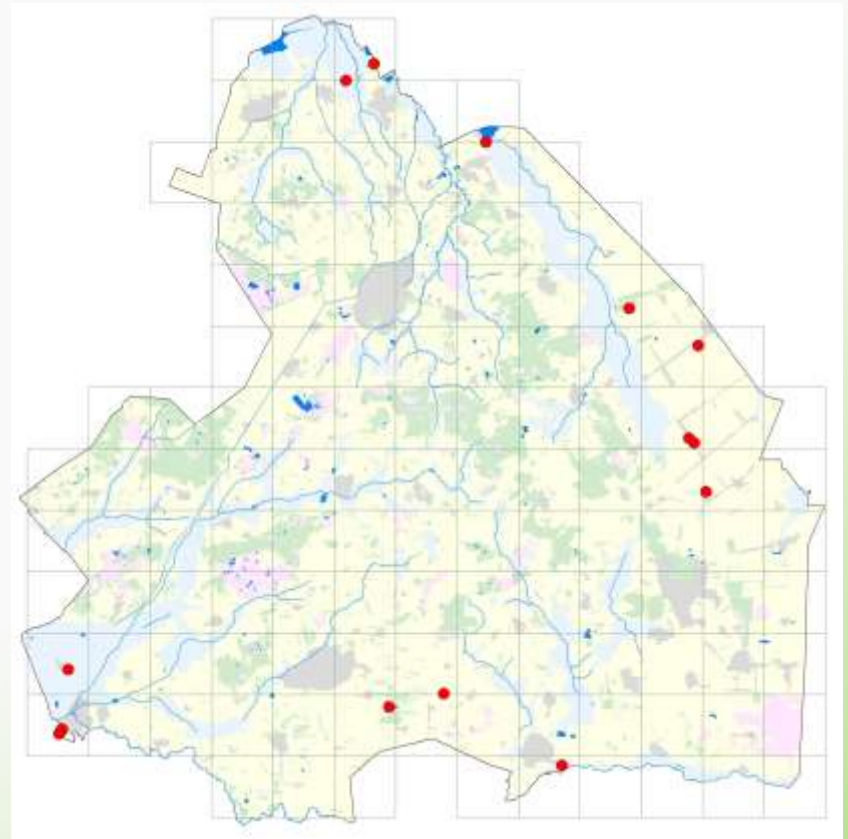
- Gevormd in de ijstijden
- Hoog in het midden
- Laag aan de randen

Patronen in de verspreiding

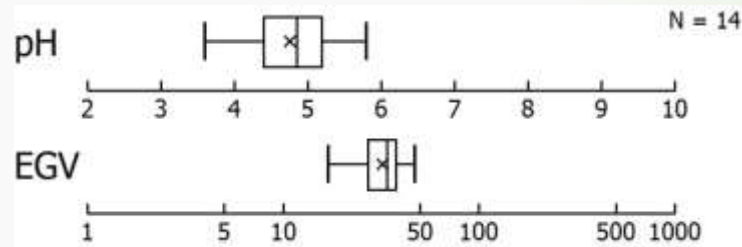
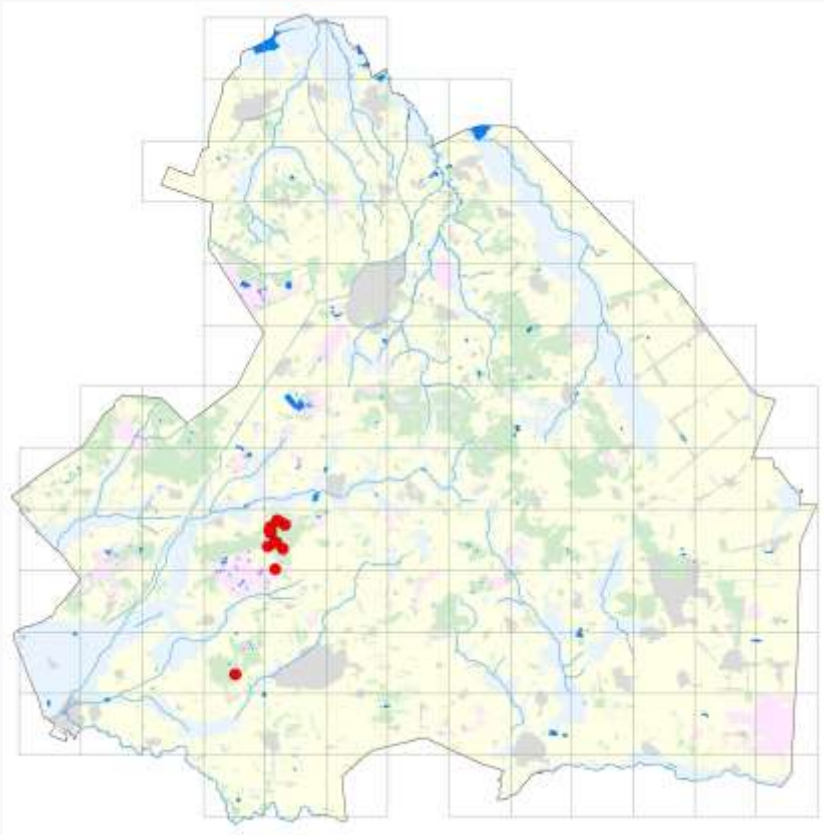

Actinotaenium geniculatum

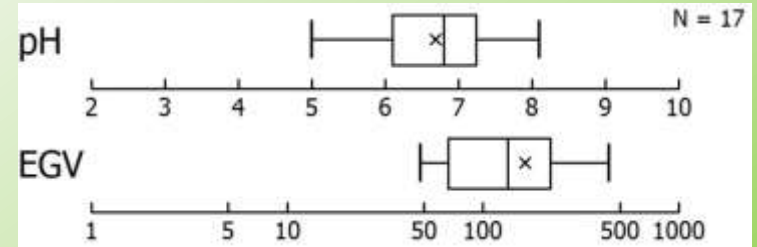
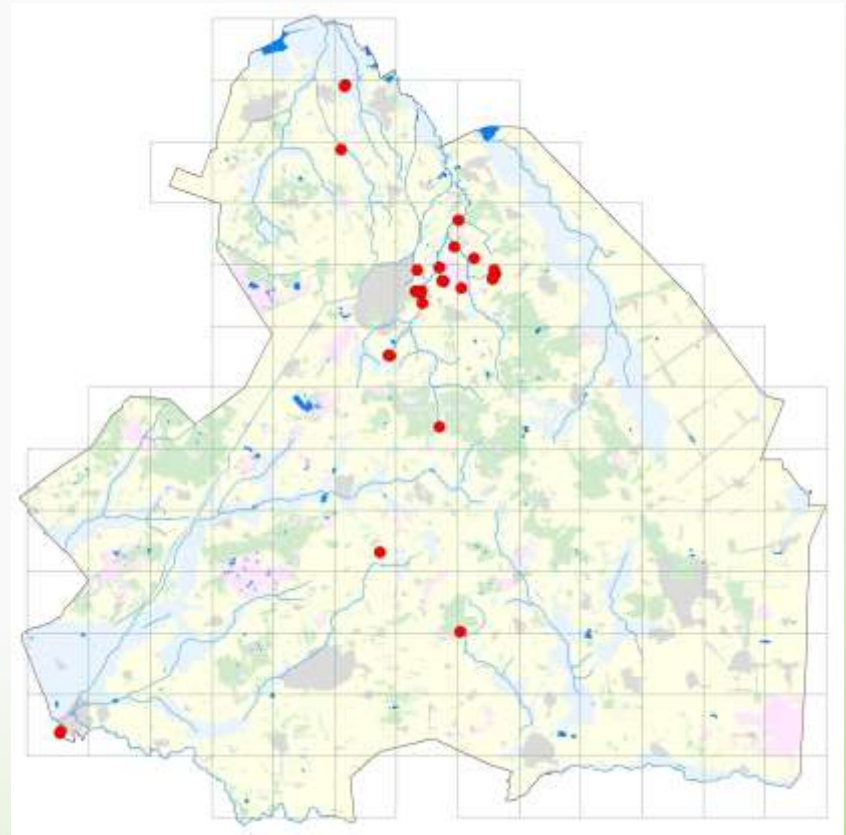

Closterium aciculare

Patronen in de verspreiding

Micrasterias jenneri

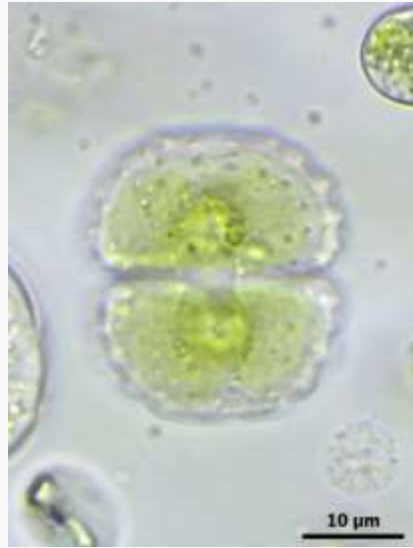

Closterium rostratum

Nieuw voor Nederland

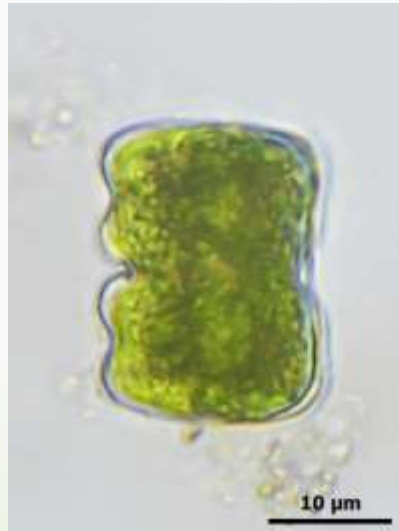
Cosmarium didymochondrum var. *compressum*

Cosmarium hexalobum var. *minus*

Cosmarium decedens var. *minutum*

Cosmarium obliquum

Sphaerososma aubertianum

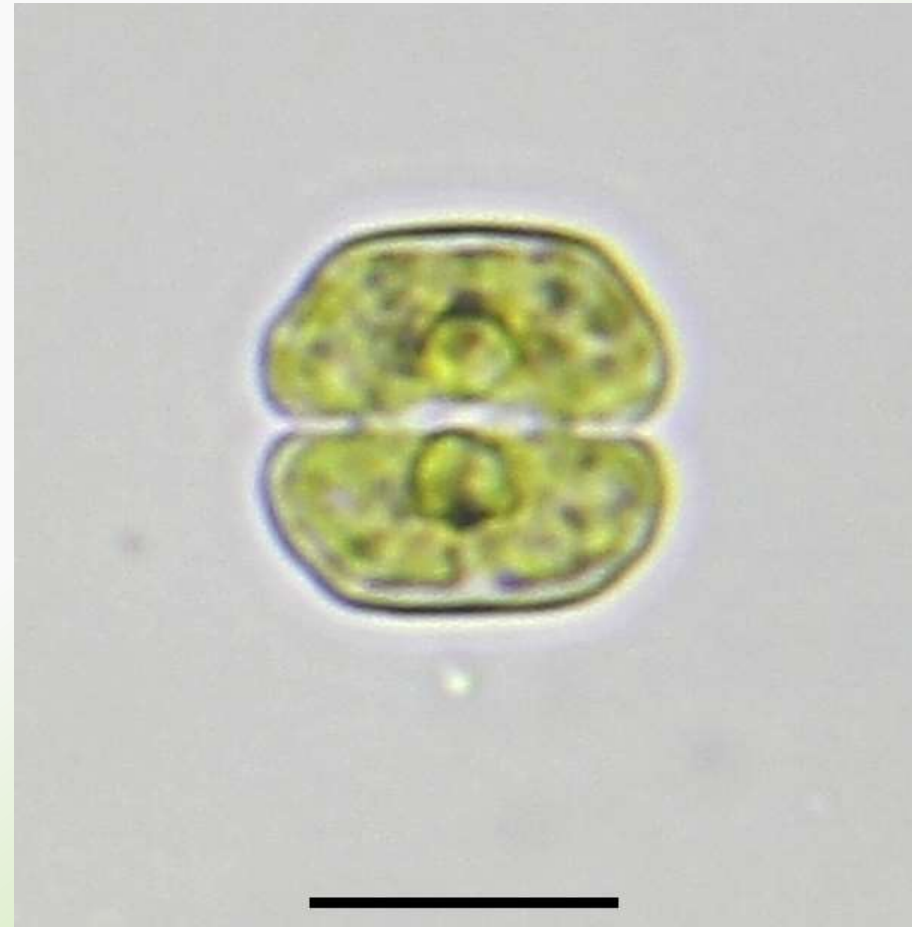

Xanthidium tenuissimum

Nieuwe soorten uit Drenthe

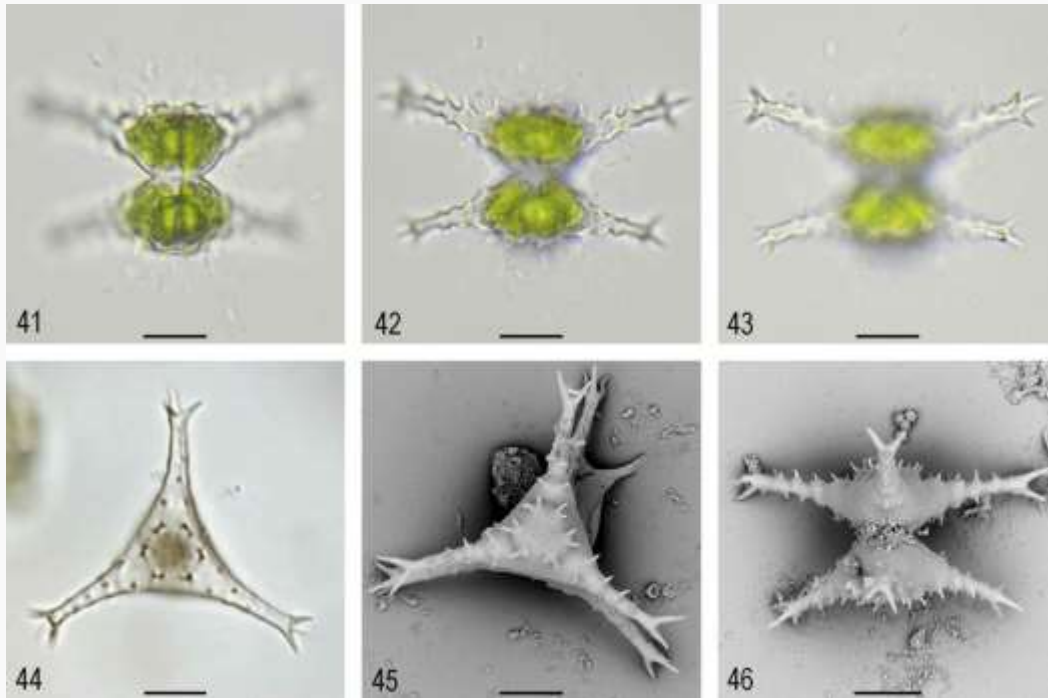
Cosmarium vossenbergense COESEL & VAN WESTEN
publicatie in 2013

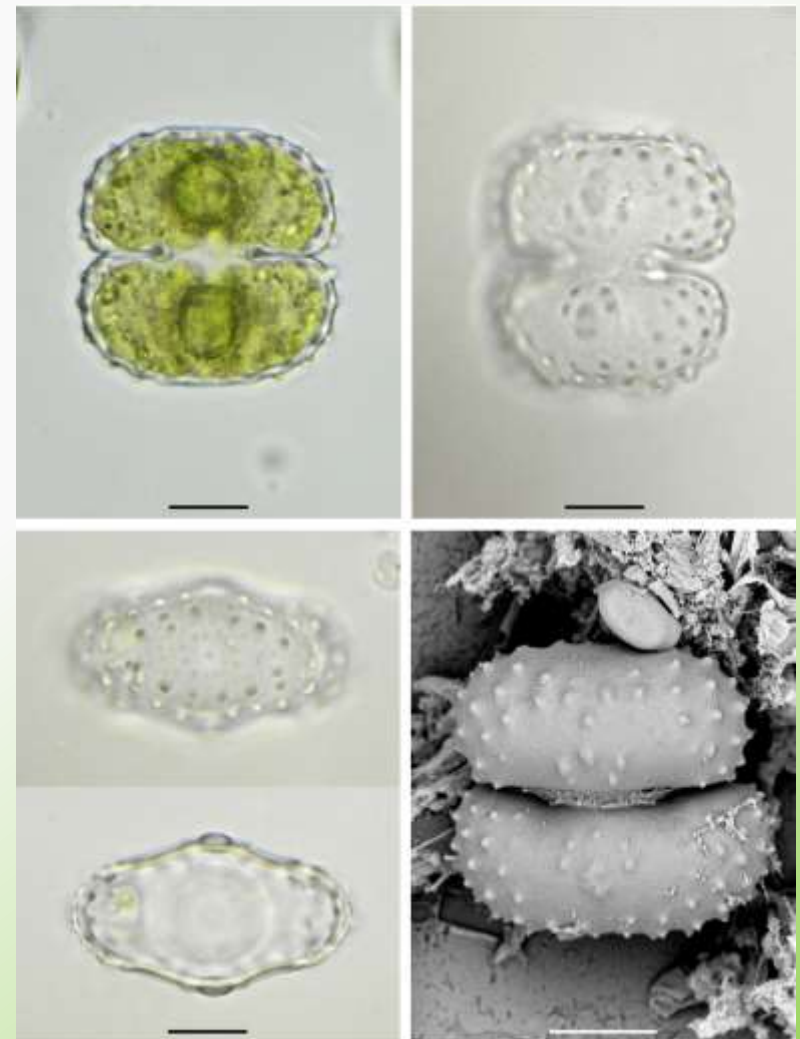
Cosmarium kouwetsii VAN WESTEN & COESEL
Hijkerveld, publicatie 2018

Nieuwe soorten vervolg

Staurastrum exlooënses VAN WESTEN & COESEL
Exlooërkijl, publicatie 2018

Cosmarium pseudotrachypleurum VAN WESTEN & COESEL
Hijkerveld, publicatie 2022

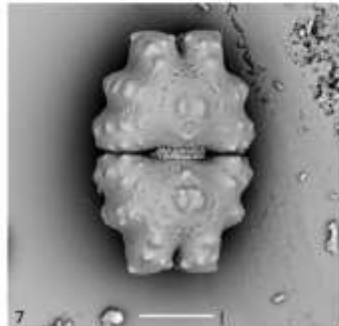
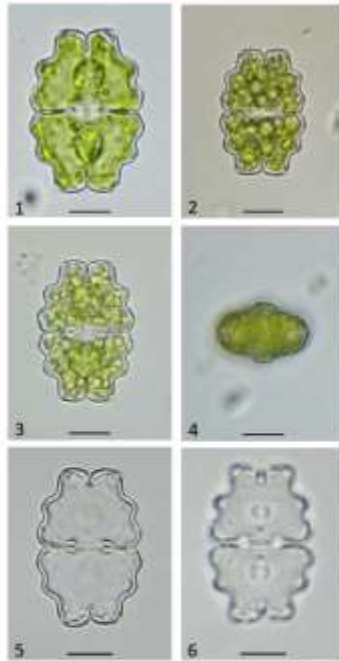
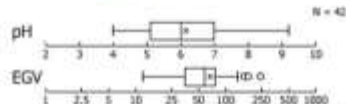
Atlas

Euastrum dubium var. *ornatum* WOLOSZ. 1922

Euastrum dubium var. *ornatum* is net als var. *dubium* matig algemeen in Drenthe en heeft een vergelijkbare voorkeur voor ondiepe glassen in natuurontwikkelingsgebieden en natte graslanden. Ook deze soort wordt vooral gevonden in een zwak zuur, tot neutraal milieu. De levende cellen lijken erg op die van var. *dubium*, maar de apicale insnijding is meer gesloten en dieper. Bovendien bestaat de centrale ornamentatie uit een aantal wratjes. Deze variëteit is duidelijk meer geornamenteerd, wat de naam al aangeeft.

Verwarring met *Eu. lapponicum* is mogelijk, daar beide soorten erg op elkaar lijken. *Eu. lapponicum* is echter over het algemeen groter en iets breder dan *Eu. dubium* var. *ornatum*.

Bij het opmeten van de cellen bleek dat dit taxon in twee groepen met verschillende grootte te verdelen is. Een groep met vrij grote cellen is voornamelijk op het Dwingelderveld en het Eexterveld gevonden en heeft de afmetingen: lengte 31–37 µm; breedte 21–26 µm; L/B = 1,43–1,59; isthmus 6,1–8,6 µm. Elders in Drenthe werden kleinere vormen gevonden: lengte 22–25 µm; breedte 16–19 µm; L/B = 1,35–1,46; isthmus 5,2–5,9 µm. Deze laatste groep is in vergelijking met de opgaven uit de literatuur aan de kleine kant, terwijl de eerste groep juist weer groter is.

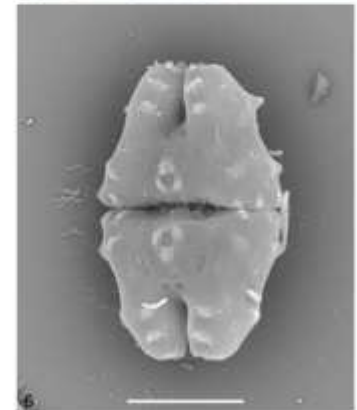
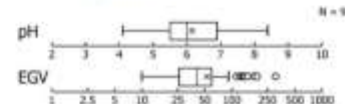
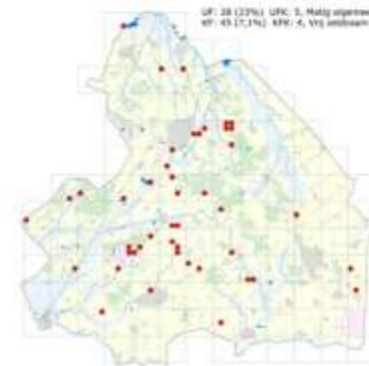
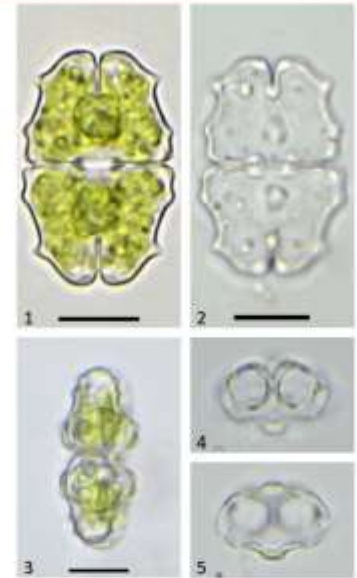
- 1–3. Levende cellen.
  4. Topaansicht ter hoogte van de centrale ornamentatie.
  - 5, 6. Lege cellen, waarop de ornamentatie te zien is.
  7. SEM-foto.
- Maatstrep = 10 µm.

249

Euastrum elegans RALFS 1848

Euastrum elegans is in Drenthe matig algemeen en komt verspreid over de hele provincie voor. Deze soort ontbreekt echter in de randen van de provincie. Opvallend is dat meer dan 70% van de vondsten gedaan zijn in natuurgebieden waar poelen en ondiepe waterplasjes zijn aangelegd. Het lijkt daarmee een beetje een pioniersoort te zijn van pas aangelegde poelen. Slechts een enkele keer is deze soort in een heideveen gevonden. *Eu. elegans* is, zoals de naam al aangeeft, een zeer fraaie sieralg. De verhoogde afgeronde apex met een diepe insnijding is een belangrijk kenmerk van deze soort. Net als bij andere soorten is de ornamentatie van de cellen pas goed te zien aan lege cellen of op een SEM-foto. De vindplaatsen zijn over het algemeen zwak-zuur, maar er zijn vondsten gedaan in allerlei wateren met een pH tussen 4 en 8. *Euastrum elegans* heeft een voorkeur voor een niet al te voedserijk milieu.

De afmetingen van de cellen zijn: lengte 25–31 µm; breedte 16–21 µm; L/B 1,4–1,7; isthmus 4,5–6,6 µm; dikte 11–14 µm.

1. Levende cel frontaansicht.
  2. Dode cel frontaansicht.
  3. Zijaansicht.
  4. Topaansicht ter hoogte van de apex.
  5. Topaansicht ter hoogte van de middenornamentatie.
  6. SEM-foto waarop de ornamentatie en scrobiculation goed te zien zijn.
- Maatstrep = 10 µm.

250

Einde

Sieralgen van Drenthe: <http://desmids.science4all.nl>

Contact: mvanwesten@home.nl

Google: Desmids, Drenthe